

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำป่า ตำบลลำป่า อำเภอมือง จังหวัดพัทลุง*

AN APPLICATION OF 4 SANGAHAVATTHU PRINICPLES IN LIVING OF LAMPAM COMMUNITY, LAMPAM SUBDISTRICT, MUANG DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

พระภาวนา จตตมโล (ขวัญเสน)*, พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล อนวทุพนโน (ปานประดิษฐ์), พระครูวิจิตรศีลาจาร ชาตวณโณ (กิติโกหะ),
พระครูวิจิตรสารุส เตชธมโม (แก้วมณี), สิทธิโชค ปาณะศรี

Phra Phuwadech Jattamalo (Kwansen)*, Phrakru Khositwattananukul Anuwutthano (Panpradit), Phrakru Wijitsilajarn Chatawunno (Kitikora),
Phrakru Wijitsaturot Tachathammo (Keawmanee), Sithichok Panasree

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhism Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6503205006@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำป่า ตำบลลำป่า อำเภอมือง จังหวัดพัทลุง 2) ศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 3) ประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำป่า ตำบลลำป่า อำเภอมือง จังหวัดพัทลุง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะสำรวจและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วย พระภิกษุ 5 รูป คณะกรรมการชุมชน 5 คน ประชาชน 10 คน รวมทั้งสิ้น 20 รูป/คน โดยนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินชีวิต คือ การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ปัจจุบันชุมชนบ้านลำป่าประสบปัญหาการขาดคุณธรรม ความเอื้อเฟื้อ และการสงเคราะห์กัน การปฏิบัติตนในชุมชนไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในชุมชน 2) หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยประสานคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ควรนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาและปรับปรุง โดยการเผยแพร่และแบ่งปันให้ทุกคนในชุมชนปฏิบัติตาม 3) การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตในชุมชนบ้านลำป่า ตำบลลำป่า อำเภอมือง จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย 1) หลักทาน หมายถึง การให้หรือการเสียสละสิ่งของแก่ผู้อื่น ช่วยแก้ไขปัญหาการเสียสละอุทิศตนในชุมชน เพราะทานส่งเสริมให้คนปล่อยวางจากความยึดติด 2) หลักปิยวาจา การใช้วาจาไพเราะ การใช้วาจาสุภาพ เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีช่วยลดความขัดแย้ง 3) หลักอัตถจริยา ส่งเสริมการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ลดความเห็นแก่ตัวและสร้างความสามัคคี และ 4) หลักสมานัตตตา สร้างความสม่ำเสมอในการปฏิบัติตน ลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความไว้วางใจในชุมชน

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, หลักสังคหวัตถุ 4, การดำเนินชีวิต, ชุมชน

* Received September 2, 2024; Revised September 20, 2024; Accepted September 25, 2024

Abstract

The objectives of this research paper are to The objectives of the study were 1) Study the concept of the living of the Ban Lampam communit, Lampam subdistrict, Mueang district, Phatthalung province; 2) Investigate 4 Sangahavatthu principles in the Theravada Buddhist scriptures; 3) Apply the 4 Sangahavatthu principles in the living of the Ban Lampam communit, Lampam subdistrict, Mueang district, Phatthalung province. This is a qualitative research study. The researcher will collect data through in-depth interviews with five monks, five community committee members, and ten residents, totaling 20 participants. The data collected will be analyzed, summarized, and presented in a descriptive narrative format. The results of the study showed that: 1) Living refers to the coexistence of people in society. Currently, the Ban Lampam community faces issues such as a lack of morality, generosity, and mutual assistance. Inappropriate behavior within the community is causing various problems. 2) The 4 Sangahavatthu principles are ethical guidelines that help harmonize people in a community to live together happily. They should be applied in daily life to promote development and improvement by disseminating and sharing them so that everyone in the community follows them. 3) The application of the 4 Sangahavatthu principles, by Applying the four principles of 4 Sangahavatthu to address livelihood issues in the Ban Lam Pam community, Lam Pam Subdistrict, Mueang District, Phatthalung Province includes. 1) The principle of Dana refers to giving or sacrificing possessions for the benefit of others. It addresses issues of self-sacrifice within the community by encouraging detachment from attachment and fostering generosity. 2) The principle of Piyavacha involves using kind and polite speech. It helps build good relationships and reduce conflicts by promoting respectful communication. 3) The principle of Atthacariya promotes selfless service for the common good, reduces selfishness, and fosters unity. 4) The principle of Samanattata fosters consistency in behavior, reduces inequality, and promotes trust within the community.

Keywords: Application, 4 Sangahavatthu principls, Living, Community

บทนำ

เนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยสมัยปัจจุบันนี้ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านภาวะเศรษฐกิจ ด้านภาวะสังคมและภาวะการเมือง สังคมชนบทมีการเจริญเติบโตขึ้นและเจริญขึ้นมาก ทัดเทียมกับสังคมเมือง ทำให้เป็นสังคมที่มีความต่างคนต่างอยู่ โดยเฉพาะการประกอบอาชีพ ก็ได้รับการพัฒนาให้มีการแข่งขันกันในด้านคุณภาพมากยิ่งขึ้น ทางด้านการเมืองก็เกิดปัญหา และมีความขัดแย้งทางความคิดอย่างรุนแรงจนยากจะปรองดอง มุ่งหวังประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม เมื่อมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น ทำให้มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในทุกระดับ ความรู้เรื่องทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ข้อมูล ข่าวสาร เป็นตัวการที่ช่วยเชื่อมระบบเศรษฐกิจทั่วโลก ส่งผลทำให้ระบบทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป ทำให้กลายเป็นยุควัตถุนิยม แต่ในขณะเดียวกันปัญหาความเสื่อมทรามทางศีลธรรม ก็มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นจนเป็นที่น่ากังวล ดังจะพบเห็นได้จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมายในสังคม เช่น การประพฤตินกลายเป็นคนขาดศีลธรรม มุ่งเน้นการใช้ชีวิตแบบนิยมความหรูหรา สรุ่ยสร่าย เห็นคุณค่าด้านของเงินตราสำคัญไปกว่าคุณค่าทางด้านจิตใจ คนดีประพฤตินตามหลักศีลธรรมถูกทำลาย สังคมยกย่องเชิดชูคนรวย ทำให้เกิด การคอร์รัปชั่น ทุจริตคดโกงมีมากขึ้น

เพื่อสร้างฐานะชาตความซื่อสัตย์สุจริตโดยคำนึงแต่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ของส่วนรวม เกิดการเอารัดเอาเปรียบจากผู้ที่ยึดถือโอกาสกว่า ใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ชอบผิดทำนองคลองธรรม ซึ่งส่งผลกระทบอย่างมากมายต่อคนไทย โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ จะเห็นได้ว่า ต้องปรับตัวตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ จนทำให้เกิดการละเลยในด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ดีงาม (ประเวศ อินทองปาน และคณะ, 2559)

ชุมชนบ้านลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง เป็นชุมชนหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง มีความหลากหลายอย่างมากของคนในชุมชนทั้งในด้านฐานะ การประกอบอาชีพ อายุ ความคิด ทำให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนลำปำนั้น เกิดปัญหาในเรื่องการใช้ชีวิตร่วมกันของคนในชุมชน สมาชิกในชุมชนไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในด้านต่าง ๆ เช่น ไม่มีการพึ่งพาอาศัยกัน ไม่มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ไม่มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่มีความสามัคคี รักใคร่ปรองดอง และไม่ร่วมมือกันพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้า ชุมชนเลยไม่น่าอยู่ สมาชิกในชุมชนต่างไม่มีความสุข จากปัญหาที่กล่าวถึง หากชุมชนบ้านลำปำไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม ชีวิตของสมาชิกในชุมชนจะตกอยู่ในสภาพที่ไม่ดีและอาจกลายเป็นชุมชนที่ไม่น่าอยู่ได้ ดังนั้น การดำเนินการแก้ไขปัญหาก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนและสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับการดำเนินชีวิตของทุกคนในชุมชน ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาก็ที่ดีที่สุดสำหรับชุมชนบ้านลำปำ คือ การที่สมาชิกในชุมชนจะต้องยึดมั่นในน้ำใจและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านการผูกไมตรีและการเกื้อกูลกันเป็นหลักการสำคัญ การเสียสละและการแบ่งปันทรัพย์สินหรือทรัพยากรของตนเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริม ไม่ควรตระหนี่หรือเห็นแก่ตัวฝ่ายเดียว ควรพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน และจริงใจ ไม่ใช้ภาษาหยาบคายหรือก้าวร้าว โดยควรสื่อสารในสิ่งที่เป็ประโยชน์และเหมาะสม นอกจากนี้ การปฏิบัติตนให้มีความสม่ำเสมอและเสมอต้นเสมอปลายในการกระทำก็เป็สิ่งทีสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการพัฒนาชุมชนให้มีความสงบสุขและน่าอยู่

เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจอันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน (การให้ การแบ่งปัน) ปิยวาจา (เจรจาด้วยคำพูดที่ไพเราะ) อตถจริยา (การบำเพ็ญประโยชน์) และสมานัตตตา (วางตนเสมอต้นเสมอปลาย) มาประยุกต์เป็นหลักในการดำเนินชีวิต และรวมไปถึงการช่วยขจัดและแก้ไขปัญหาดต่าง ๆ ที่เกิดในชุมชนนั้น พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาเผยแผ่ เพื่ออบรมสั่งสอนให้ประชาชนได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ และมีความสุข จนทำให้กลายเป็นสถาบันสำคัญของสังคม เมื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของความเป็นสถาบันทางศาสนาแล้ว องค์ประกอบที่มีความสำคัญสุด คือ วัด และพระสงฆ์ จะเห็นได้ชัดเลยว่า วัด และพระสงฆ์จะมีอิทธิพล และมีบทบาทต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก เพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางศูนย์รวมทางด้านจิตใจ ศีลธรรม และพฤติกรรมต่าง ๆ ของประชาชน พระสงฆ์นอกจากจะเป็นที่เคารพของประชาชนในชุมชนแล้ว ยังนับว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าและสำคัญในการช่วยเหลือและพัฒนาสังคม หากนักวิชาการสามารถนำความรู้และทรัพยากรที่มีอยู่ รวมถึงแรงงานมาใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสม จะสามารถเสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างถูกต้องและเหมาะสม

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ว่าเมื่อนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้แล้วจะทำให้เกิดความรักความสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ในการอยู่ร่วมกันในชุมชน รวมทั้งปลูกฝังให้เป็นคุณธรรมประจำใจจนเกิดเป็นคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชนบ้านลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลสำคัญในชุมชน มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นปฐมภูมิ ศึกษาข้อมูลจาก คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ข้อมูลทุติยภูมิ จากหนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้
2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล รวบรวมข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้
3. สรุป อภิปรายผล และแสดงข้อเสนอแนะ
4. จัดทำเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง สามารถวิเคราะห์ได้โดยพิจารณาจากหลายปัจจัยทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนนี้ โดยทั่วไป ชุมชนลำปำมีลักษณะของการดำรงชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งน้ำที่สำคัญ ปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำปำ ประกอบด้วย 1) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านลำปำตั้งอยู่ใกล้ทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญที่สนับสนุนการดำรงชีวิตของชุมชนในด้านการประมง การเกษตร และการท่องเที่ยว ทะเลสาบสงขลายังเป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิตชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับการทำประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนจึงเป็นสิ่งที่ชุมชนให้ความสำคัญ 2) การเกษตรและการพึ่งพาตนเอง ชุมชนบ้านลำปำมีการทำการเกษตรเป็นอีกหนึ่งแหล่งรายได้หลัก โดยเฉพาะการปลูกข้าว การทำสวนยาง และการปลูกพืชผลอื่น ๆ ที่สามารถขายหรือใช้ในการบริโภคในครัวเรือน การทำเกษตรในชุมชนนี้มักจะเน้นความยั่งยืนและการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ซึ่งแสดงถึงแนวคิดในการพึ่งพาตนเอง และลดการพึ่งพาสารภายนอก 3) วัฒนธรรมและความเชื่อชุมชนบ้านลำปำมีวัฒนธรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตแบบชาวใต้ เช่น การทำบุญประเพณี การแสดงโนรา และการนับถือผีบรรพบุรุษ ประเพณีและความเชื่อเหล่านี้มักจะสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่บ้าน 4) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในปัจจุบัน บ้านลำปำมีการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การเยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชน การเปิดพื้นที่ให้กับนักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสกับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวบ้านได้ สิ่งนี้ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน และช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมไปพร้อมกัน และ 5) การพัฒนาชุมชนและการศึกษาท้องถิ่น ชุมชนบ้านลำปำมีความเข้มแข็งในด้านการพัฒนาชุมชน โดยการส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เช่น การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การสนับสนุนการศึกษาเพื่อให้คนรุ่นใหม่เข้าใจและสืบทอดวิถีชีวิตแบบชุมชนดั้งเดิม ตลอดจนการพัฒนากระบวนการศึกษาให้เยาวชนในชุมชนสามารถมีโอกาสทางการศึกษาและกลับมาพัฒนาบ้านเกิด การดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำปำแสดงถึงแนวคิดในการผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้ากับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการพัฒนาเศรษฐกิจ

ที่ยั่งยืน ชุมชนมีการพึ่งพาตนเองและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างมีสติ รวมถึงการเชื่อมโยงวัฒนธรรมดั้งเดิมกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อสร้างรายได้

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันทั้งความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมและมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน อาจจะมีอาณาบริเวณพื้นที่ มีจารีตประเพณีอย่างเดียวกัน หรือไม่มีพื้นที่ในการอยู่รวมกันก็ได้ ซึ่งจะมององค์ประกอบที่เหมือนกัน คือ กลุ่มคน สถานที่หรืออาณาบริเวณ ความสนใจทางสังคม การปฏิบัติต่อกันทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม องค์การทางสังคมและมีผลประโยชน์ร่วมกัน และจากแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนทำให้เห็นว่าชุมชนในลักษณะของชุมชนที่มีชีวิตนั้น คือ การที่สมาชิกมีความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ของชุมชน รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ มีการสื่อสารกันอย่างมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวมมีจิตสำนึกที่จะปกป้องรักษาชุมชนร่วมกันและการมีจิตวิญญาณที่จะรักษาลบประโยชน์ร่วมของชุมชนซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะเกิดเป็นความหวงแหนชุมชนซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของความเป็นชุมชน ซึ่งในชุมชน ๆ หนึ่งที่มีคุณค่าจะมีลักษณะที่บ่งชี้ถึงความเป็นชุมชน คือ คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม ทนทางสังคม สิทธิและความชอบธรรม รวมถึงการเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชน การที่ชุมชนมีความหมายทั้งในแง่ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนและการอยู่อาศัยในอาณาบริเวณเดียวกัน ชุมชนเป็นกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์และการปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันในพื้นที่ที่ชัดเจน โดยมีลักษณะความเป็นท้องถิ่นและการพึ่งพากันสูง ในขณะที่ สังคม เป็นระบบที่ใหญ่และซับซ้อนกว่า ประกอบไปด้วยหลายชุมชน มีการจัดการทางสังคมในระดับที่กว้างขวาง และครอบคลุมพื้นที่หลากหลาย แม้ว่าทั้งชุมชนและสังคมจะมีการปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แต่สังคมมีโครงสร้างและการจัดระเบียบที่ซับซ้อนกว่ามากซึ่งชุมชนจะเป็นส่วนย่อยของสังคม จึงทำให้มีแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนหลายแนวคิด คือ แนวคิดทางสังคมวิทยา แนวคิดทางมานุษยวิทยา แนวคิดชุมชนประชาสังคมและแนวคิดชุมชนเสมือนจริง ซึ่งโครงสร้างของชุมชนประกอบด้วยองค์การทางสังคมและสถาบันทางสังคม

ชุมชนบ้านลำปำ ตั้งอยู่ในตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง เป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะและประวัติความเป็นมาที่สำคัญ ชุมชนนี้มักมีลักษณะของวิถีชีวิตที่พึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีการดำเนินชีวิตที่เน้นความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชน เป็นชุมชนหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองพัทลุง รหัสชุมชน 9399 - 0013 ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 ปัจจุบันมีคณะกรรมการชุมชนบริหารงานที่มาจากการเลือกตั้งจากประชาชนในชุมชนโดยตรง ได้แก่ นางโสภา เยาวชิรพงศ์ ประธานกรรมการชุมชน จนถึงปัจจุบัน ที่ทำการชุมชนบ้านลำปำ ถนนบ้านสวนดอกไม้ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยปลูกสร้างในที่ดินสาธารณะประโยชน์ มีพื้นที่ 0.365 ตารางกิโลเมตร 2.43 ไร่ อาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือ จดชุมชนบ้านไร่ทิศตะวันออก จดชุมชนตลาดเก่าลำปำ ทิศใต้ จดหมู่ที่ 4 ตำบลลำปำ ทิศตะวันตก จดหมู่ที่ 4 ตำบลลำปำ และชุมชนบ้านแร่ (สำนักงานเทศบาลเมืองพัทลุง, 2564)

2. หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มุ่งเน้นการสร้างสามัคคีและความ เป็นปึกแผ่นในสังคม โดย “สังคหวัตถุ” แปลว่า “หลักแห่งการสงเคราะห์” หรือ “เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน” ซึ่งมีอยู่ 4 ประการ ได้แก่ 1) ทาน (การให้) หมายถึง การแบ่งปันสิ่งของหรือทรัพยากรให้แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน อาจเป็นสิ่งของ เครื่องใช้ หรือความช่วยเหลือด้านจิตใจ เช่น การให้ธรรมทาน (การสอนธรรมะ) หรือการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ความสำคัญในทางพระพุทธศาสนา การให้ทานถือเป็นรากฐานของการทำความดี การให้ไม่เพียงแต่ช่วยลดความยึดติดในวัตถุ แต่ยังเป็นการส่งเสริมความสามัคคีในสังคม เพราะการให้ทานทำให้เกิดความรู้สึกเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ในพระไตรปิฎกกล่าวถึง ทานว่าเป็นบุญกิริยาวัตถุอย่างหนึ่งที่นำไปสู่ความสุขในโลกนี้และโลกหน้า เช่น การบำเพ็ญทานบารมีของพระโพธิสัตว์ในการเตรียมการตรัสรู้ 2) ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ) คือ การพูดด้วยวาจาที่อ่อนโยน สร้างสรรค์ และเต็มไปด้วยความจริงใจ คำพูดที่ดีสามารถสร้างกำลังใจและทำให้ผู้อื่นรู้สึกเป็นที่ยอมรับ การสื่อสารที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้าง

ความสัมพันธ์ที่ตีระหว่างบุคคลในสังคม การพูดจาด้วยความสุภาพและเมตตาทำให้เกิดความไว้วางใจและความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน และหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธองค์ทรงเน้นเรื่องการพูดจาไพเราะในหลายโอกาส เช่น ในอริยวังสูตร ที่กล่าวถึงวาจาที่ควรพูด ได้แก่ วาจาที่จริง วาจาที่สุภาพ วาจาที่ก่อให้เกิดประโยชน์ และวาจาที่มีเมตตา 3) อตถจริยา (การประพฤติที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น) หมายถึง การทำตนให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น หมายถึงการทำงานหรือการกระทำใด ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคมและผู้อื่นโดยไม่เห็นแก่ตนเอง การช่วยเหลือกันและกันในเรื่องที่ทำให้ผู้อื่นมีความสุขหรือประสบความสำเร็จ ความสำคัญอตถจริยาเป็นการแสดงถึงความเมตตาและการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนส่งผลให้สังคมมีความสามัคคีและสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ในคัมภีร์พุทธศาสนามีตัวอย่างมากมายที่แสดงถึงการเสียสละเพื่อผู้อื่น เช่น พระเวสสันดรธรรมมีที่ยกทรัพย์สินสมบัติและทุกสิ่งเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น และ 4) สมานัตตตา (การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย) หมายถึง สมานัตตตา หมายถึงการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเสมอภาค ไม่ลำเอียง และวางตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และผู้คน เป็นการประพฤติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เปลี่ยนไปตามฐานะหรือความสัมพันธ์ สมานัตตตามีความสำคัญทำให้สังคมมีความเป็นธรรม การปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาคทำให้เกิดความไว้วางใจ และลดความแตกแยกในสังคม สมานัตตตาเป็นหลักที่ปรากฏในคัมภีร์เกี่ยวกับคุณธรรมของพระโพธิสัตว์ที่แสดงถึงการวางตนเสมอต้นเสมอปลายและไม่ลำเอียง เช่น การไม่เลือกปฏิบัติต่อชนชั้นหรือฐานะของผู้คน หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีและความผูกพันในสังคม โดยเน้นการให้ การพูดดี การช่วยเหลือผู้อื่น และการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค ซึ่งทั้งหมดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสังคมที่มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และส่งเสริมความสงบสุขในชุมชน หลักธรรมเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธศาสนา

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้กล่าวถึง สังคหวัตถุ 4 ในพระสูตรต้นตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต สังคหวัตถุสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนี้ ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว 4 ประการ

1. ทาน (การให้) คือ เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน
2. ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ) คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ ประกอบด้วย เหตุผลเป็นหลักฐาน จูงใจให้ยินยอมตาม
3. อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงคำช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม
4. สมานัตตตา (ความเสมอต้นเสมอปลาย) คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลายปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุข ทุกข์ โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคลเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระไตรปิฎก พระสูตรต้นตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค กล่าวถึง เรื่อง สังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) 4 ประการนี้ อะไรบ้าง คือ 1) ทาน (การให้) 2) เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) 3) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) 4) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ 4 ประการนี้แล ทาน เปยยวัชชะ อตถจริยาในโลกนี้ และสมานัตตตาในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลกเหมือนลิ่มสลักที่ยึดคฤมรซึ่งแล่นไปไม่ได้ ฉะนั้น ถ้าไม่พึงมีธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดาก็ไม่พึงได้การนับถือหรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหธรรมเหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความเป็นใหญ่ และเป็นผู้นำสรรเสริญ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

3. การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านลำปำ การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ปัญหาด้านการเสียสละอุทิศตน ใช้หลักทานในการแก้ไขปัญหา 1) ปัญหาการทะเลาะวิวาท ใช้หลักปิยวาจาในการแก้ไขปัญหา 3) ปัญหาด้านการบำเพ็ญประโยชน์ ใช้หลักอรรถจริยาในการแก้ไขปัญหา และ 4) ปัญหาด้านการปฏิบัติตน ใช้หลัก สมานัตตตาในการแก้ไขปัญหา

การดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนบ้านลำปำจำเป็นต้องมีการอุทิศตนและการเสียสละที่ชัดเจน ทั้งต่อชุมชนและเพื่อนสมาชิกในชุมชน โดยสมาชิกควรมีความสม่ำเสมอในการปฏิบัติตนเพื่อสร้างความยุติธรรมและเท่าเทียมในทุกด้าน แม้บางครั้งอาจมีการปฏิบัติตนที่ยังไม่อุทิศตนอย่างเต็มที่ แต่การเน้นย้ำให้ทุกคนตระหนักถึงการปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายเป็นสิ่งสำคัญ การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการแก้ปัญหามหาเวทและการใช้วาจาที่ไม่เหมาะสมในชุมชนบ้านลำปำ โดยเฉพาะหลักปิยวาจา สามารถทำให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อชุมชนและสังคม การใช้คำพูดที่ไพเราะ อ่อนหวาน และมีความจริงใจช่วยลดความแตกแยกในชุมชน และเสริมสร้างความสุขและความร่มเย็น การสร้างจิตอาสาและการปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชน การมีความรักและความห่วงใยซึ่งกันและกันช่วยลดปัญหาและเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตประจำวันของสมาชิกในชุมชนบ้านลำปำช่วยลดปัญหาภายในชุมชนและสร้างประโยชน์สูงสุดให้กับสมาชิก การมีความรักสามัคคีและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตในชุมชนที่มีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ โดยการเน้นการอุทิศตน เสียสละ และมีความยุติธรรมในการปฏิบัติตนเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาชุมชนบ้านลำปำให้เจริญรุ่งเรืองและมีความสุขยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

ผลการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ชุมชนเป็นศัพท์ที่บัญญัติมาจากภาษาอังกฤษ คือ คำว่า “Community” ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกัน มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีความผูกพันทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และร่วมกันพัฒนาพื้นที่ที่อาศัยอยู่ให้เจริญก้าวหน้า (อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล, 2541) คำว่า “ชุมชน” ถูกนำมาใช้อย่างเป็นทางการในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ.2505 จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของหน่วยราชการที่มีการแยกส่วนพัฒนาการท้องถิ่นออกจากกรมมหาดไทยแล้วจัดตั้งขึ้นมาใหม่เป็นกรมการพัฒนาชุมชน สังกัดกระทรวงมหาดไทย (ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง, 2556) จากนั้นชุมชนจึงถูกนำมาใช้ในความหมายของลักษณะต่าง ๆ มากมาย อาทิ ความหมายที่เป็นรูปแบบของหน่วยทางสังคมและสถาบันการปกครอง เช่น ด้านการปกครอง ด้านการพัฒนา ด้านวัฒนธรรม และด้านวิชาการ เป็นต้น ตลอดจนลักษณะของชุมชนที่มีความสัมพันธ์ในเชิงกระบวนการ เช่น ชุมชนชนบท ชุมชนเมือง และชุมชนแออัด เป็นต้น ประกอบกับแนวคิดอื่นที่หลากหลาย เช่น องค์กรชุมชน ป่าชุมชน ผู้นำชุมชน พัฒนาชุมชน วัฒนธรรมชุมชน สิทธิชุมชน และอำนาจชุมชน เป็นต้น ดังนั้น คำว่า ชุมชนจึงเป็นความหมายที่มีขอบเขตกว้างมาก ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความหมายที่ใกล้เคียงกัน ดังนี้ ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชน คือ หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524) ปราสาทหลักศิลา กล่าวว่าชุมชน หมายถึง กลุ่มคนพวกหนึ่งซึ่งครอบครองบริเวณที่มีอาณาเขตแน่นอน โดยถือว่าตนมีความผูกพันอยู่กับอาณาบริเวณแห่งนั้นและมีความยึดเหนี่ยวกันเป็นปึกแผ่นมั่นคง (ปราสาท หลักศิลา, 2514) สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายว่า ชุมชน หมายถึง องค์กรทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่งและปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2525) และ ประเวศ วะสี ให้ความหมายว่า ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่ง

มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามที่จะทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการสื่อสารกัน (ประเวศ วะสี, 2541)

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ใน พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “ดำเนิน” ว่าหมายถึง เดิน ให้เป็นไป และคำว่า “ชีวิต” ว่า หมายถึง ความเป็นอยู่ เมื่อรวมกันแล้วจึงหมายถึง ความเป็นไป ของชีวิตการเดินทางของชีวิตว่าเดินไปอย่างไร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) สอดคล้องกับแนวคิดของ สรินยา สงค์ประเสริฐ ได้อธิบายรูปแบบการดำเนินชีวิต คือ โครงสร้างโดยรวมของ การใช้ชีวิต การใช้เวลาและการใช้จ่ายเงินของบุคคล รูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นตัวสะท้อน กิจกรรม (Activities) ความสนใจ (Interest) และ ความคิดเห็น (Opinions) ของบุคคลได้เป็นอย่างดี และยัง สามารถสะท้อนค่านิยมของบุคคลผ่านมาทางกิจกรรมหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวบุคคล นอกจากนี้รูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วตามสภาพแวดล้อม และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ผู้ที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตจึงควรที่จะคอยติดตามความ เคลื่อนไหวและสถานการณ์ในปัจจุบันอยู่ตลอดเวลาเพื่อที่จะสามารถเข้าใจและรู้เท่าทันรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ กำลังเปลี่ยนแปลงไป (สรินยา สงค์ประเสริฐ, 2554)

ผลจากการศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท สังคหวัตถุ เป็นหลักสังคัม สงเคราะห์ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) กล่าวถึง ความหมายเกี่ยวกับสังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า เมื่อทุกคน ต่างประพาสสังคหวัตถุทั่วถึงกันแล้ว ออย่างว่าแต่เฉพาะคน เฉพาะครอบครัว จะรักใคร่นับถืออยู่เป็นสุขสบายเลย ถึงคนทั้งหมู่บ้าน ทั้งเมือง ทั้งประเทศ ทั้งโลก ก็ต้องอยู่เป็นสุขสบายตลอดไปเหมือนกัน เพราะฉะนั้นท่านจึงว่า สังคหวัตถุทั้ง 4 อย่าง เป็นคุณสำหรับยึดเหนี่ยวน้ำใจ ผู้อื่นให้รักใคร่นับถือ ช่วยเหลือกัน อย่างวิเศษแท้ (สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), 2528) ซึ่งตรงกับผลงานวิจัยของ พระโสภณ โสภโณ (ทองสม) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคาอำเภอรัตนภูมิ จังหวัด สงขลา” ผลการวิจัยพบว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในความ สมานสามัคคีที่เกิดจากการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับทุกคนและทุกสังคม โดยเป็น ฐานแห่งการแบ่งปันผลประโยชน์ ทำให้มีความเจริญก้าวหน้าแก่ตนและสังคม (พระโสภณ โสภโณ (ทองสม), 2563) ตรงกับผลงานวิจัยของ พระเดช กิตติโก (โชติธรรมาธรรม) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนธรรมภิรักษ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า สารัตถะของสังคหวัตถุ 4 เป็น หลักธรรมที่สัมพันธ์กับสร้างสุขในพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักแห่งการสงเคราะห์คนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และยึดเหนี่ยวจิตใจของคนให้สร้างสรรค์ความสามัคคี (พระเดช กิตติโก (โชติธรรมาธรรม), 2556) และตรงกับ ผลงานวิจัยของ พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า สังคหวัตถุ 4 คือ ทาน เป็นการแบ่งปันความสุขด้วยการช่วยเหลือกัน ปิยวาจา คนส่วนมากในชุมชนมักจะพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะเสมอ อุตถจริยา คนในชุมชนมีจิตอาสาช่วยเหลือชุมชนตลอดเวลา และอนุเคราะห์คนด้อยโอกาส และสมานัตตตา คนในชุมชนประยุกต์ใช้ สังคหวัตถุในการประพฤติอย่างสม่ำเสมอ ยึดความถูกต้องในการปฏิบัติ (พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง), 2561)

จากผลการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 ในชุมชนบ้านลำปำ ซึ่งคนในชุมชนบ้านลำปำมีการ ประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน ตามหลักสังคัมสงเคราะห์ซึ่งมีแนวคิดที่ว่า เมื่อมนุษย์อยู่ ร่วมกันเป็นหมู่คณะ เป็นชุมชนและสังคม คนในชุมชนนั้นจะต้องรู้จักการสงเคราะห์กันตามฐานะของตน ผลที่ ตามมานั้น จะทำให้คนในชุมชนมีความรักปรองดอง สามัคคี อันจะทำให้ชุมชนมีความสงบสุข ซึ่งตรงกับผลงานวิจัย ของ พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง” ผลการวิจัยพบว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรม ประสานคนหมู่มาให้อยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข ซึ่งเป็น เครื่องมือที่ช่วยขจัดความขัดแย้งภายในชุมชน ทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ดังนั้น สังคหวัตถุ 4

จึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนที่มีเหมือนมนต์เสน่ห์เข้าไปผูกใจคนในการอยู่ร่วมกัน สงเคราะห์อนุเคราะห์กัน การแบ่งปันช่วยเหลือกัน (พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง), 2561) พบว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่กล่าวว่า หลักสังคหัตถุธรรม คือ หลักธรรมที่เป็นเครื่อง ยึดเหนี่ยวน้ำใจคน และประสานหมู่ชนให้เกิดความสามัคคี ประกอบด้วย 1) ทาน ให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน 2) ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ 3) อตถจริยา ทำตนให้เกิดประโยชน์ 4) สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งต่อคนทั้งหลาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550) และสอดคล้องกับแนวคิดของ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) กล่าวถึง สังคหัตถุ 4 ไว้ว่า เมื่อทุกคนประพฤติสังคหัตถุทั่วถึงกันแล้ว อย่าว่าแต่เฉพาะตัวบุคคล เฉพาะครอบครัว จะรักใคร่นับถืออยู่เป็นสุขสบายเลยถึงคนทั้งหมู่บ้าน ทั้งเมือง ทั้งประเทศ ทั้งโลก ก็ต้องอยู่เป็นสุขสบายตลอดไปเหมือนกัน เพราะฉะนั้น สังคหัตถุทั้ง 4 อย่าง เป็นคุณสำหรับยึดเหนี่ยวน้ำใจ ผู้อื่นให้รักใคร่นับถือ ช่วยเหลือกัน อย่างวิเศษแท้ (สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน), 2528)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุ 4 ในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอ จังหวัดพัทลุง สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านลำปำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การใช้หลักทาน (การเสียสละอุทิศตน) เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดการเสียสละและการอุทิศตนในชุมชน แนวทางการประยุกต์ 1) ส่งเสริมการแบ่งปัน กระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนเข้าใจถึงความสำคัญของการเสียสละและการแบ่งปันทรัพยากร เช่น การร่วมกิจกรรมทางสังคม การช่วยเหลือผู้ที่ต้องการ 2) สร้างความตระหนัก ใช้การศึกษาและการอบรมเพื่อให้สมาชิกเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการเสียสละและอุทิศตนเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน 3) กระตุ้นการมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้สมาชิกเข้าร่วมในกิจกรรมที่มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ของชุมชน เช่น การช่วยเหลือกิจกรรมการกุศล การบำเพ็ญประโยชน์ ผลที่ได้รับ เพิ่มความร่วมมือและความเป็นหนึ่งเดียวในชุมชน ซึ่งจะช่วยลดปัญหาการขาดการเสียสละและเพิ่มคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน

การใช้หลักปิยวาจา (การพูดจาด้วยความสุภาพและไพเราะ) เพื่อแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทและการใช้วาจาที่ไม่เหมาะสม แนวทางการประยุกต์ 1) ส่งเสริมการใช้ถ้อยคำสุภาพ จัดกิจกรรมอบรมเกี่ยวกับการพูดจาอย่างสุภาพและการสื่อสารที่สร้างสรรค์ 2) สร้างความรู้และความเข้าใจ ให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการใช้วาจาที่ไม่เหมาะสมและการส่งเสริมการใช้คำพูดที่เป็นประโยชน์ 3) สร้างแบบอย่าง สร้างตัวอย่างของบุคคลที่ใช้วาจาสุภาพและมีความจริงใจในการสื่อสาร ผลที่ได้รับ ลดความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาทในชุมชน ส่งเสริมบรรยากาศที่ดีและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก

การใช้หลักอตถจริยา (การทำตนให้เกิดประโยชน์) เพื่อแก้ไขปัญหาการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนแนวทางการประยุกต์ 1) ส่งเสริมการทำงานจิตอาสา กระตุ้นให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การทำงานอาสาสมัคร การช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ 2) การให้ความรู้ จัดกิจกรรมอบรมเพื่อเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการทำงานอาสาสมัครและประโยชน์ที่เกิดจากการช่วยเหลือ 3) การยกย่องและรางวัล ให้การยกย่องและรางวัลแก่สมาชิกที่มีส่วนร่วมในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อกระตุ้นให้คนอื่น ๆ ปฏิบัติตาม ผลที่ได้รับ เพิ่มการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน และเสริมสร้างความร่วมมือและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การใช้หลักสมานัตตตา (การปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย) เพื่อแก้ไขปัญหาการปฏิบัติตนที่ไม่สม่ำเสมอ แนวทางการประยุกต์ 1) การสร้างวินัยและความรับผิดชอบ ส่งเสริมการสร้างวินัยในการปฏิบัติตนและความรับผิดชอบในการทำหน้าที่ต่าง ๆ 2) การติดตามและประเมินผล สร้างระบบการติดตามและประเมินผล

เพื่อให้สมาชิกปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอและมีความเป็นธรรมการให้คำแนะนำ 3) จัดกิจกรรมการให้คำแนะนำและแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ผลที่ได้รับ ลดปัญหาความไม่สม่ำเสมอในการปฏิบัติตนและสร้างความเป็นธรรมในชุมชน เพิ่มความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจระหว่างสมาชิก

สรุปและข้อเสนอแนะ

การดำเนินชีวิต คือ การอยู่ร่วมกันของคนหรือกลุ่มคนมีองค์ประกอบทางสังคม เพื่อให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันตามสภาพ และบทบาทที่ทุกคนในชุมชนต่างทำหน้าที่ในการเป็นสมาชิกของชุมชนหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมว่าด้วยการประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข การนำเอาหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย 1) หลักทาน ในเรื่องของการสงเคราะห์ แบ่งปัน หลักทานเป็นหนึ่งในหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา หมายถึง การให้หรือการเสียสละสิ่งของหรือความช่วยเหลือเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน หลักทานสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาการเสียสละอุทิศตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะทานเป็นการฝึกจิตใจให้ปล่อยวางจากความยึดติดในตัวตนและวัตถุ ทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น 2) หลักปิยวาจา การใช้หลักปิยวาจาเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาท โดยช่วยลดความรุนแรงทางวาจา สร้างความเข้าใจและความเห็นใจระหว่างคู่ขัดแย้ง และส่งเสริมการสื่อสารที่ดีและความเคารพซึ่งกันและกัน เมื่อใช้ปิยวาจาในการสนทนา ความขัดแย้งจะถูกคลี่คลายอย่างสงบ และช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนในสังคม 3) หลักอรรถจริยา เป็นหนึ่งในหลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนา หมายถึง การทำประโยชน์แก่ผู้อื่นหรือการประกอบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หลักนี้ส่งเสริมให้คนเรามีความมุ่งมั่นที่จะทำงานหรือกระทำการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมโดยรวมอย่างไม่เห็นแก่ตนเอง การนำหลักอรรถจริยามาช่วยแก้ไขปัญหาการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนโดยการส่งเสริมจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อส่วนรวม สร้างแรงจูงใจในการทำงานเพื่อผู้อื่น พัฒนาความสามัคคีในชุมชน ลดความเห็นแก่ตัวและความขัดแย้ง และสร้างแบบอย่างที่ดีให้กับคนในสังคม หลักนี้เน้นการเสียสละและทำประโยชน์แก่ผู้อื่นอย่างแท้จริง ทำให้ชุมชนและสังคมสามารถพัฒนาไปในทางที่ดีและยั่งยืน และ 4) หลักสมานัตตตา ช่วยแก้ปัญหาความเสมอต้นเสมอปลายโดยส่งเสริมการประพฤติตนที่สม่ำเสมอในทุกสถานการณ์ สร้างความเชื่อถือและไว้วางใจจากผู้อื่น ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืน และพัฒนาความมีวินัยและความรับผิดชอบในตนเอง หลักนี้ทำให้บุคคลสามารถรักษาความดี ความสุภาพ และการทำงานเพื่อส่วนรวมได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ดังนี้ 1) ควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ เป็นข้อมูลเพื่อประกอบเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยยึดหลักสังคหวัตถุ 4 ให้มีคุณภาพประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2) ควรนำผลการวิจัยเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อเป็นข้อมูล วางแผนในการพัฒนาชุมชนตามหลักสังคหวัตถุธรรมทางพระพุทธศาสนาต่อไป 3) ควรมีการขยายความรู้สู่บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงาน โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมนอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักสารณียธรรม 6 ในการดำเนินชีวิตของประชาชน จังหวัดพัทลุง 2) ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง 3) การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของสำนักงานเทศบาลเมืองพัทลุง อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

เอกสารอ้างอิง

- ดำรงศักดิ์ แก้วเพ็ง. (2556). ชุมชน. สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- ประเวศ วะสี. (2541). ประชาคมตำบล. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ประเวศ อินทองปาน และคณะ. (2559). “การนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน”. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 3(2), 30-31.
- ปราสาท หลักศิลา. (2514). ชุมชนชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สมาวียแห่งชาติ.
- พระเดชา กิตติโก (โชติธรรมา). (2556). การบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนธรรมภิรักษ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). ธรรมญูชีวิต. (พิมพ์ครั้งที่ 82). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- พระสุนทร ธมมวโร (บุญคง). (2561). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระโสภณ โสภโณ (ทองสม). (2563). การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคาอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2524). พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงศิลป์การพิมพ์.
- _____. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). (2528). สังคหวัตถุ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สรินยา สงค์ประเสริฐ. (2554). รูปแบบการดำเนินชีวิตที่ส่งผลต่อค่านิยมในคอนโดมิเนียมตากอากาศระดับหรูหรในอำเภอหัวหิน. ใน วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2525). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักงานเทศบาลเมืองพัทลุง. (2564). รายงานการประชุมแผนชุมชนบ้านลำปำ ตำบลลำปำ อำเภอเมืองพัทลุง ประจำปี 2564. พัทลุง: สำนักงานเทศบาลเมืองพัทลุง.
- อนุชาติ พวงสำลี และวีรบูรณ์ วิสารทสกุล. (2541). ประชาสังคม คำ ความคิด และความหมาย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่น.